

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

De dood van Overste Mussert

Weerwoord op een reactie van Prof. Mr. G. L. Coolen

door

MAJOR B.D. H. KLEINGELD

Prof. Mr. Coolen publiceerde onlangs (begin 2006) in het Militair Rechtelijk Tijdschrift een bijdrage als reactie op het door mij geschreven boekje ‘De dood van overste Mussert’, een reconstructie.¹⁾

Voor mijn boekje heb ik grondig onderzoek verricht en naar eer en geweten daarvan verslag gedaan. Ik heb daarom tegen de reactie van prof. Coolen een aantal primaire bezwaren.

1. De bijdrage van prof. Coolen wordt door mij ervaren als een slag onder de gordel wanneer hij bij herhaling stelt dat in mijn boekje - brochure zoals hij het noemt - weloverwogen, enige saillante bijzonderheden zijn weggelaten, zodat daardoor een vertekend beeld van de werkelijkheid zou zijn gegeven.

2. Nergens in mijn publicatie heb ik beweerd dat ik verraad door overste Mussert bewezen acht. Mijn woorden zijn zorgvuldig gekozen en ik dring er op aan bij historici van naam, hun beweringen met betrekking tot deze zaak te nuanceren. (zie hoofdstuk VII - EPILOOG, van mijn boekje). Het staat prof. Coolen natuurlijk vrij met mij van mening te verschillen maar ik zie niet in waarom hij daar een zo venijnige en insinuerende schrijfrant voor nodig heeft.

Dat prof. Coolen ook inhoudelijk op onjuiste gronden argumenteert, zal ik hieronder aantonen.

Warhoofdigheid van Mussert

Prof. Coolen voert een uitspraak van kolonel M. C. H. Calmeyer aan, wanneer deze voor de Enquête Commissie Regeringsbeleid 1940-1945 een verklaring aflegt over de ‘warhoofdigheid’ van overste Mussert. Prof. Coolen heeft dit aspect naar zijn zeggen in mijn boekje gemist en noemt dit “een opvallende leemte”.

Prof. Coolen richt zijn kritiek uitsluitend op de hoofdstukken III en IV zodat het hem misschien is ontgaan dat in hoofdstuk II deze omstandigheid en de achtergrond van de geestelijke gesteldheid van overste Mussert uitvoerig is behandeld.

Het Vriesebrug incident

Prof. Coolen noemt het niet opnemen van verklaringen van Thomson - in de meidagen chef-staf van de Vesting Holland - voor de Enquête Commissie Regeringsbeleid, “weloverwogen”.

De verklaring van Thomson was weinig overtuigend en dat liet de voorzitter van de subcommissie ook duidelijk merken. Getuige Thomson was in de meidagen v er verwijderd en niet betrokken bij het strijdtoneel in Dordrecht. Hij verklaarde - nota bene ruim acht jaar

¹⁾ De dood van overste Mussert, een reconstructie (2004). In eigen beheer uitgegeven, H. Kleingeld Haelen.

na dato - dat hij zich enerzijds niet kon voorstellen dat Mussert verraad heeft gepleegd en anderzijds zich héél goed kon voorstellen dat Mussert had bevolen niet te schieten op de tanks.....

De voorzitter van de subcommissie van de ECR zei in dit verband tegen Thomson: ‘Ik kan mij voorstellen, dat hij (Mussert) zoiets gezegd heeft, als hij ze (de tanks) niet in actie heeft gezien. Maar één der getuigen heeft verklaard, dat hij er zelf bij stond en zag, dat die tanks in het offensief waren en dat hij toen nóg die opmerking maakte.’ (om niet te schieten)

Hierop antwoordde Thomson: “Ik weet dat niet; ik heb dat niet gehoord, maar met getuigenverklaringen onder die omstandigheden ben ik altijd voorzichtig.”

Thomsons verklaring is oppervlakkig en weinig expliciet. Hij wist niets zeker en kon dat ook niet, hij was er onvoldoende bij betrokken en had “alles van horen zeggen”. Hij vond zijn eigen ontwijkende uitspraak over ‘getuigenverklaringen’ blijkbaar waardevoller dan de eensluidende verklaringen van een aantal getuigen van zeer korte tijd na dato.

Verder zei Thomson nog dat overste Mussert over “heel beperkte geestvermogens” zou beschikken. Deze opmerking komt ook nogal vreemd over. Overste Mussert volgde op de Koninklijke Militaire Academie de zware opleiding tot officier der artillerie en had al vele functies bekleed. Hij was zeker een nerveuze persoonlijkheid en waarschijnlijk volkomen onbekwaam voor de functie onder de gegeven omstandigheden, maar hij was bepaald niet dom. De zwakke verklaring van deze getuige tast de integriteit van het verhaal in mijn boekje niet aan.

In dit verband breng ik nóg een uitspraak van Calmeyer voor de Enquête Commissie onder de aandacht. Deze officier - die in mei 1940 in nauw contact met de troepen in Dordrecht heeft gestaan - verrichtte dadelijk na de capitulatie onderzoek naar de gang van zaken op het Eiland van Dordrecht.

Hij verklaarde o.m. dat Mussert, na het bevel van Commandant Vesting Holland, de stad te ontruimen, aanvankelijk weigerde de troepen van het garnizoen Dordrecht toestemming te verlenen de stad te verlaten.

In plaats daarvan gaf Mussert opdracht tot de laatste man stand te houden en wenste in Dordrecht te blijven. Zijn stafofficieren wisten hem ten langen leste ervan te overtuigen dat het beter was om mee te gaan naar Papendrecht!

Ondanks het feit dat Calmeyer in 1940 naar zijn zeggen geen positief bewijs van verraad door Mussert had aangetroffen, zei hij in dit verband tegen de voorzitter van subcommissie II: ...

“Op het laatste moment ging hij tóch mee naar Papendrecht. Wanneer hij nu helemáál gebleven was, dan zou men kunnen zeggen: ‘hij wilde niet ontruimen ten einde in Duitse handen te vallen’, maar dat heeft hij niet gedaan, hij is als allerlaatste overgestoken. Ik hui-
ver om te zeggen dat hij verraad heeft gepleegd.”²⁾)

Uit deze laatste zin en de context waarin hij werd uitgesproken blijkt dat Calmeyer een beschuldiging van verraad dicht genaderd was.

²⁾ ECR 40-45, pag. 311-10049

Het K-rollen incident

Mussert gaf de bezetting van de Joh. De Wittbrug opdracht deze hindernis voor tanks (K-rollen) te verwijderen. Ook nu draagt Prof. Coolen een verklaring van Thomson aan, waarin deze stelt dat er een omstandigheid was die misschien een ander gezichtspunt kon opleveren, namelijk dat de K-rollen het vervoer van gewonden en de verplaatsing van eigen troepen mogelijk zou verhinderen. Dit laatste als rechtvaardiging voor de opdracht deze rollen te verwijderen.

Prof. Coolen ziet over het hoofd dat deze verklaring niet volgde op een vraag van de voorzitter van de subcommissie. Het antwoord van Thomson was veeleer een manoeuvre om te vermijden rechtstreeks in te gaan op wat de voorzitter hem juist had voorgelezen.

Wat was er tijdens het verhoor aan de hand?

De voorzitter van de subcommissie, kennelijk ontevreden over de ontwijkende uitspraken van de getuige m.b.t. het optreden van Mussert bij het Vriesebrug incident, confronteerde hem met uitspraken die Calmeyer eerder voor de commissie had afgelegd. Ik citeer de voorzitter³⁾:

“Ter nadere precisering van hetgeen wij zojuist besproken hebben, zal ik u (Thomson) nog voorlezen wat kolonel Calmeyer in antwoord op een onzer vragen heeft gezegd over Mussert:

“Ja, want hij heeft zich ten opzichte, van (...) wat zich later in Dordrecht heeft afgespeeld, zeer vreemd gedragen. Hij heeft o.a. tijdens de vechtwagenaanval op Dordrecht herhaaldelijk bevolen niet te schieten, omdat het Franse pantserwagens zouden zijn, terwijl het Duitse waren. Een zoon van overste Boots, ik weet niet of ik goed doe, om dat te vertellen, is ook gesneuveld, eigenlijk door zijn ingrijpen. Er is een aanval gedaan (...) op een van de bruggen van Dordrecht, die verdedigd werd o.a. door de reserve luitenant Boots. Daar was een dekking gemaakt van stenen en dergelijke dingen. Die vechtwagens kwamen daar aan en de overste Mussert, die op dat punt stond, zei tegen luitenant Boots: ‘Niet schieten, het zijn Franse pantserwagens. Kijk maar.’ Toen richtte de luitenant Boots zich achter die dekking op, om er naar te kijken en op het zelfde moment gaf die pantserwagen een vuurstraal en hij viel dood neer.”

De voorzitter: Toen wist de overste dan toch wel, dat het blijkbaar Duitsers waren, na dat schot!

Calmeyer: Ja, maar desondanks heeft hij toen daarna nog opdracht gegeven om de K-rollen, dat waren van die rollen draad, die men zo kon uitrollen, om de wegen te versperren - om die op te rollen, om doorgangen te laten voor het eigen verkeer.

De voorzitter: Daarna?

Calmeyer: Ja. Dat heeft vooral, ook bij de wielrijders, zeer veel kwaad bloed gezet. De voorzitter: Dat lijkt mij toch ook wel een zeer positieve aanduiding voor een veraadsmentaliteit.”

Thomson krijgt nu het woord en vermijdt in zijn antwoord rechtstreeks commentaar op hetgeen zojuist door de voorzitter is voorgelezen en komt met een ander gezichtspunt. Thomson: “Er is een omstandigheid, die misschien een ander gezichtspunt oplevert. Men had in Dordrecht het vervoer van de gewonden die uit de buitenrand van Dordrecht kwamen en naar de verschillende hospitalen en ziekeninrichtingen in Dordrecht moesten wor-

³⁾ ECR 40-45, pag. 542-17706

den vervoerd, wanneer men de K-rollen had uitgelegd, zouden de wegen absoluut zijn versperd, zodat het vervoer van de gewonden en de verplaatsing van de eigen troepen niet had kunnen plaats vinden.....”.

De voorzitter (die het verhaal kennelijk weinig overtuigend vond) hield er maar mee op en zei: “Er worden blijkbaar verschillende conclusies aan vastgeknoopt”. En ging over op een ander onderwerp.

Situatie aan de Joh. De Wittbrug

De troepen aan het front hadden na de tankaanval hun verdediging weer op orde gebracht, met het oog op een mogelijk herhaalde aanval van tanks. Mussert gaf opdracht de K-rollen te verwijderen, nota bene het enige middel dat de troepen hadden. Deze opdracht was, gegeven de tactische situatie, geheel misplaatst en volkomen onbegrijpelijk. Aangezien het bevel over de troepen berustte bij overste Mijsberg, was deze opdracht bovendien onbevoegd gegeven.

De opmerking van Thomson, die zoals gezegd niet betrokken, noch ooggetuige bij het incident was, is ongeloofwaardig.

Voor alle verdedigde bruggen in de Dordtse binnenstad waren al Duitse tanks in actie geweest. Verkeer door dit front, op dat moment, was uiteraard volkomen ondenkbaar. De tanks hadden, mede door toedoen van overste Mussert al vele slachtoffers geëist. Een enkel citaat van de sergeant-majoor J.H. Goedmakers: “De overste riep: Doe die K-rollen weg, het zijn vrienden. Waarop ik riep: Misschien van u, maar niet van ons! Overste Mussert kon net zo goed als ik aan het grote zwarte kruis zien dat het Duitse tanks waren”. Had Mussert misschien een geheel andere motivatie?

Merkwaardig dat prof. Coolen de ongeloofwaardige inbreng van Thomson over het K-rollen incident in mijn publicatie node heeft gemist.

Stuiptrekkend achtergelaten?

Als bewijs voor zijn stelling, dat in mijn boekje “onmiskkenbaar weloverwogen” bepaalde informatie werd weggelaten, voert prof. Coolen aan dat overste Mussert, stuiptrekkend zou zijn achtergelaten. Hij suggereert daarmee een zeer verwijtbaar handelen van Bom en Kruithof en baseert zich op het HHO van overste Mijsberg, Regimentscommandant van 2RW, van 14 mei 1940.

Prof. Coolen kan zijn kwalificatie “onmiskkenbaar weloverwogen” niet waar maken. Hij legt bovendien een onterechte verdachtmaking tegen Bom en Kruithof op tafel en heeft waarschijnlijk het HHO verkeerd geïnterpreteerd.

Onderstaand bewijs ik dat prof. Coolen ongelijk heeft.

Direct nadat Mussert getroffen was neergevallen, werden alle aanwezigen door kapitein Bom naar buiten gecommandeerd. Na ontwapend te zijn kregen Den Boer en Van der Mark gelegenheid hun helm op te halen. Terug in de vergaderruimte zag Den Boer - die letterlijk over Mussert moest heen stappen - de overste nog stuiptrekken. Den Boer heeft daar echter niet dadelijk melding van gemaakt. Dit gebeurde pas veel later die dag, tijdens het HHO. Van der Mark, die aan de andere kant van de tafel moest zijn, zag geen teken van leven bij Mussert. Dat blijkt ook wel uit zijn uitspraak, toen de heren voor verhoor werden afgevoerd: “Het is wel jammer, maar er is een grote zorg van mij afgenomen”. Van

der Mark ging er kennelijk vanuit dat Mussert al dood was.

Het HHO laat er geen twijfel over bestaan dat zowel Bom als Kruithof er voetstoots van uit zijn gegaan dat de schoten een onmiddellijk einde aan het leven van Mussert hadden gemaakt.

- Bom verklaarde o.m.: “...Ogenblikkelijk hierop schoot de Lt Kruithof met 4 schoten den overste Mussert dood. (...) De overste viel neer en was kort daarna dood”....

- Kruithof verklaarde o.m.: “...Hierop draaide de overste zich naar mij toe en zegt: “Schiet dan als je het lef hebt” en onmiddellijk daarop grijpt hij naar zijn revolver. (...) Ik heb hem met 4 schoten neergelegd.” ...

- Agent van politie Van Roon verklaarde op 21 juni 1940 dat hij nadat de anderen uit de vergaderkamer vertrokken waren, in opdracht van kapitein Bom het pistool uit Musserts tas haalde en vervolgt met: “De overste gaf geen teekenen van leven meer”.

De prioriteit voor Bom en Kruithof kwam daardoor vanzelfsprekend, te liggen bij de afhandeling van de gearresteerde officieren.

Wat voor Prof. Coolen kennelijk een veelzeggend voorval is, dat naar hij stelt opzettelijk werd weggelaten, is niet meer dan een stukje informatie dat weinig toevoegt aan het verhaal. Het werpt er zeker geen ander licht op. Misschien is Prof. Coolen bereid hierover na te denken.

De prikkelende vraag of Mussert verraad pleegde blijft nog onbeantwoord. De verdenking tegen hem was echter begrijpelijk en gerechtvaardigd. Alle dingen overziende kan naar mijn mening niet worden uitgesloten dat de overste het Duitse leger niet al te zeer afbreuk wilde doen en gelijktijdig zijn eer als Nederlands officier niet wilde verliezen.
